

PROF. ALESSIO BOMBACI

EMEL ESİN

Bu yıl, II. Millî Türkoloji kongresinde, kongre başkanı Prof. Sadeddin Buluç açılış hitâbında, Prof. Bombaci'nın vefâtını, büyük teesürle haber verdi. Türk kültürüne, Kök-Türk devrinden Osmanlı devrine kadar vâkıf ve hâkim bu büyük türkolog'un ölümü, Türkoloji araştırmaları için olduğu kadar, onu şahsen tanıyanlar için de, telâfisiz bir kayıbdır. Prof. Bombaci, Türkoloji'de olduğu gibi, Arab ve İran araştırmalarında da mütehassıs idi. Mesâî arkadaşı Bn. Prof. Clelia Sarnelli, bana yazdığı bir mektubda, Bombaci'nin ölümü hakkında hislerini ifâde ederken, çok kimsenin duygularına da tercümân olarak, şöyle diyordu : «Onu kaybetmekden ne bedbaht olduğumuzu tasavvur edersiniz. O, hem bir âlim, yorulmak bilmeyen bir araştırmacı, hem de bütün suâllerimize en doğru cevâbı bulan üstâd, en samîmî ve emîn yol gösterici ve en doğru insan idi».

Alessio Bombaci 1914'de, Castoreale'de (Messina)'da doğmuş ve Napoli'de tahsîl etmişdi. İlk tahsîli hukuk idi (mezûniyeti 1935). İtalya'nın en cenûbunda, Sicilya'yı ayıran Messina boğazında doğan bir kimsenin tabii merâkı ile, Istituto Orientale di Napoli'de, İslâmî diller ve Dede Korkut Kitabı'nın Vatikan'daki nüshasının nâşiri Prof. Ettore Rossi'den türkçe de okuyarak, yine 1935'de diploma almışdı. Aynı enstitünün Türkoloji bölümüne intisâb ile Alessio Bombaci, 1935-55 arasında, 1940'da doçent ve 1954'de yardımcı profesör olarak, Türk dili ve edebiyâtı dersleri verdi. Arada, kendisi de Napoli Üniversitesinde, edebiyât ve felsefe tahsîl ediyordu ve buradan da 1941'de mezûn oldu. Üç yıl, 1955-57 arasında, Prof. Bombaci, Roma Üniversitesi Edebiyat Fakültesine geçerek, orada Türk dili ve edebiyâtı tadrîs etti. Fakat, 1956'dan itibâren (1976'ya kadar) yine Napoli'de Istituto Orientale'de, İslâmiyetten günümüze, Yakın ve Orta Doğu tarihi ve medeniyeti mevzû'unda dersler vermeğe başlamış-

dı. Bu enstitüde, Türk dili ve edebiyâtını tadrîse ise, 1958'de yine başladı ve hayâtının sonuna kadar devâm etti. Türkoloji bölümünden başka enstitünün de müdürü olmuşdu. Prof. Bombaci, 1966'da «Scuola della cultura e dell'arte»nin (Kültür ve sanat mektebi) altın madalyasına lâyık görülmüşdü. Türk Dil Kurumu ve Tarih Kurumu azâsından idi. «Comité international des études ottomanes et pré-ottomanes» in (Osmanlı ve Osmanlı-öncesi Araştırmaları Milletler-arası Komitesi) yardımcı başkanı idi.

Prof. Bombaci'nin ilim âleminin dikkatini çeken ilk eserlerinden biri, 1953'de, *Fuad Köprülü Armağanı*'nda neşr olan «Kutadgu-bilig hakkında bâzı mülâhazalar» olmuşdu. *Storia della letteratura turca (Türk Edebiyatı Tarihi)* adlı büyük eseri, 1956'da, İtalya'da neşr olup, sonradan, Bn. Prof. I. Mélikoff tarafından, fransızcaya terceme edildi. Roma'da bulunduğu 1955-57 yıllarında, Prof. Bombaci, «Istituto Italiano per il Medio ed Estremo Oriente»nin (Orta ve Uzak Doğu İtalyan Enstitüsü) Gazne'deki kazılarına iştirâk etmişdi. C. Kieffer ile yazdığı «*Introduction to the excavations at Ghazni*», (*Afganistan* dergisinde) 1959'da ve aynı mevzûda muhtelif italyanca makâlelerini o yıllarda neşr etmişdi. İlk Türk sanatı kongresine, Ekim 1959'da, iştirâk ettiği zaman, Gazne kazıları mevzûunda, fasîh bir türkçe ile tebliğ vermişdi. Amerika'da 1960'da toplanan IV. İran sanatı kongresinde, bu sefer yine mükemmel bir farsca ile; aynı yıl Mısır'da verdiği konferanslarda, selîs arabça ile, Gazne kazılarından bahs etmekde idi. Gaznevî sanatı hakkındaki bu ilk haberler büyük merak uyandırmışdı. Prof. Bombaci'nin «*Gazne'deki kazılara giriş*» adlı türkçe bir makâlesi, «Güzel Sanatlar Akademisi Türk Sanatı Enstitüsü yayınları», c. I'de, 1963'de intişâr etti.

Prof. Bombaci, İkinci Türk Sanatı kongresini, Eylül 1963'de, Venediğe dâvet etmişdi. Kendi tebliği, Venedik arşivlerindeki müzehheb Türk tugra'ları hakkında idi («*Les toughras enluminés des documents turcs des archives de Venise*», *Atti del Secondo congresso internazionale di arte turca*, Napoli, 1965).

Bir kaç yıl, 1960-63 arasında, Prof. Bombaci, Türk halk oyunlarına ve onların menşesine merâk duydu. Bu mevzû'da muhtelif makaleleri çıktı : «*Orta-oyunu*», *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, c. 56 (Wien, 1960); «*On ancient Turkish dramatic performances*», *Aspects of Altaic civilization*, *Ural-Altäische Bibliothek*, c. 23 (1963). Aynı mevzû'da bir italyanca makale, «*Oriens*»in 16. cildinde (Leiden, 1963) yayımlandı.

Daha sonra, 1966'dan itibâren, Prof. Bombaci, dikkatini Kök-Türk

devrine çevirdi. *Ural-Altäische Jahrbücher*'in 37. ve 38. sayısında 1966'da çıkan «*Qutlug bolzun!*»; Turcica II (Paris, 1970)'de «*Qui était Jebu Xak-an?*», Studia Turcica (Budapest, 1971)'de «*The husbands of Princess Hsien-li Bilgä*» bu meyândadır (bu makâle Dr. İ. Enginün ve Dr. Z. Ker-man tarafından türkçeye terceme edilerek, İstanbul Edebiyât Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, c. XXI'de, 1975'de neşr oldu). Yine Kök-Türk devrine âid, unvân meseleleri ile ilgili iki makâle de şunlar idi : «*On the ancient Turkish title şad*», *Gururâjamanjarikâ, Studi in onore di Guiseppe Tucci*, (Napoli, 1974) ve «*On the ancient Turkish title şadapit*», *Ural-Altäische Jahrbücher*, c. 48 (Wiesbaden, 1976).

Prof. Bombaci, 1971'den beri, «Comité d'études ottomanes et pré-ottomanes» (Osmanlı ve Osmanlı-öncesi Araştırmaları Komitesi) yardımcı başkanı olduğundan, bu komitenin ilk milletler-arası toplantısını 1973'de Napoli'ye dâvet etmişti. Osmanlı araştırmaları komitesinin 1976'da, Hamburg'daki ikinci toplantısında, Prof. Bombaci'yi son olarak gördüm. Memleketindeki huzûrsuzluğun, kültür merkezi olarak İtalya'yı rahatsız ettiğinden şikâyet ediyordu. Bosna'da, 1978'de toplanan üçüncü Osmanlı Araştırmaları Kongresi'nde, Bombaci'yi göremedim. Kara-ciğer hastası olup, Roma'da bir hastahânedede yattığı söylendi. Roma'daki hastahânedede, 29 Ocak 1979 günü, hayâta gözlerini kapamış.